

ANNA PALEJ, BARTŁOMIEJ HOMIŃSKI*

WSPÓŁCZESNE BIBLIOTEKI I ICH NOWA ROLA W ŻYCIU MIESZKAŃCÓW MIAST

CONTEMPORARY LIBRARIES AND THEIR NEW ROLE IN THE LIVES OF CITY DWELLERS

Streszczenie

Budynki bibliotek przeżywają obecnie okres wyjątkowej koniunktury. Projektowane przez znakomitych architektów zajmują często najbardziej prestiżowe lokalizacje w mieście. Rozkwit tego typu obiektów budzi zdziwienie w dzisiejszych czasach, w których książka może być zastąpiona przez media elektroniczne, a coraz więcej budynków i przestrzeni publicznych w miastach wypieranych jest skutecznie przez elektroniczne odpowiedniki.

W niniejszym artykule autorzy starają się pokazać jak w wyniku transformacji cywilizacyjnych zmienia się znaczenie bibliotek w miastach oraz jakie potrzeby współczesnych społeczeństw powinny zaspokajać ich nowe schematy programowo-funkcjonalne.

Słowa kluczowe: biblioteka, miasto, przestrzeń

Abstract

Library buildings are experiencing a period of unique prosperity. Designed by prominent architects, they often occupy the most prestigious locations in a city. The prime of this type of objects seems puzzling these days when a book can be replaced by electronic media, and more and more buildings and public spaces in cities are effectively superseded by some electronic equivalents.

This publication tries to show how the meaning of libraries in cities changes as the result of civilization transformations and what needs of modern societies ought to be satisfied by their new programmatic and functional schemes.

Keywords: library, city, space

* Dr hab. inż. arch. Anna Palej, mgr inż. arch. Bartłomiej Homiński, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

„Czy jest tylko kwestią przypadku, że najbardziej okazałe i atrakcyjne budynki bibliotek powstają w czasach, w których książka współzawodniczyć musi w coraz większym stopniu z mediami elektronicznymi?”

Czy budowę wielu wspianiałych obiektów tego typu porównać należy do wydawania najpiękniejszych owoców przez ginące już gatunki, czy może biblioteki odgrywają dzisiaj tak samo ważną rolę w życiu społeczeństw, jak w innych okresach historycznych?”¹

Pytania takie pojawiają się często w architektonicznych magazynach lub w dyskusjach prowadzonych z okazji konkursów, których tematem są budynki biblioteczne. Paradoksalny bowiem wydaje się fakt, iż biblioteki przeżywają okres wyjątkowej koniunktury w sytuacji, w której w bezprecedensowym tempie rośnie popularność i powszechność mediów elektronicznych, a pod wpływem przemian cywilizacyjnych wiele tradycyjnie ważnych miejsc publicznych w miastach bezpowrotnie traci swoje znaczenie na korzyść przestrzeni wirtualnych. Tymczasem, zapotrzebowanie społeczne na tego typu obiekty publiczne jest w obecnych czasach w pełni uzasadnione. Warto zastanowić się dlaczego biblioteki są wciąż potrzebne i jakie ważne zadania powinny one spełniać w życiu mieszkańców współczesnych miast².

Marzenia człowieka o tym, by zgromadzić całą wiedzę i całe doświadczenie w uniwersalnym archiwum, które obejmie wszystkie miejsca i wszystkie czasy, a które samo w sobie pozostawać będzie poza czasem i poza jego niszczącym działaniem, jest tak stare, jak stary jest świat. Analizy historyczne wykazują, że biblioteki rozumiane jako skarbnice informacji i wiedzy należały, obok domów mieszkalnych i obiektów związanych z kultem religijnym, do najstarszych budowli wznoszonych przez człowieka.

W kolejnych okresach historycznych konfiguracja przestrzenna bibliotek podlegała rozmaitym przekształceniom, wynikającym z wielu różnych czynników, a najważniejsze z nich to: charakter mediów służących do przechowywania informacji; sposoby organizacji budynku w odniesieniu do jego głównych funkcji; sposoby radzenia sobie z sytuacją ciągłego powiększania się zbiorów; obowiązujące w danym okresie style artystyczne i architektoniczne oraz stopień zaawansowania technologii projektowych i budowlanych.

Biorąc pod uwagę wymienione wyżej czynniki, mające w większości charakter użytkowy, można by sądzić, iż biblioteki wznoszone były zgodnie z zasadą: **forma wynika z funkcji** i że zasada ta obowiązywać powinna także i dzisiaj. W dużej mierze tak się właśnie działo i nadal dzieje. Pamiętać jednak należy, że konotacje symboliczne, związane z pojęciem biblioteka, wynikające z różnego doświadczenia społeczno-kulturowego oraz z pozycji wiedzy w społecznym systemie wartości, to nie mniej ważne czynniki wpływające na przyjmowanie konkretnych rozwiązań formalnych.

Jak już wspomniano, budynki bibliotek podlegały na przestrzeni wieków ciągłym transformacjom. W związku z obserwowanym w ostatnich dekadach gwałtownym rozwojem technologii informacji i przejściem od cywilizacji przemysłowej do cywilizacji informacyjnej – określanej także jako **cywilizacja wiedzy** – zachodzące obecnie przemiany mają szczególnie doniosły charakter. Współczesna biblioteka nie jest dziś rozpoznawalna dzięki swej odpowiadającej tradycyjnym funkcjom użytkowym bryle. Forma obiektu jest teraz najczęściej kształtowana przez rozmaite nowe potrzeby i procesy, jakie zachodzą nie tylko wewnątrz biblioteki, ale także w całym globalnym świecie, oraz przez ich interpretację przestrzenną dokonywaną przez projektantów.

Zastąpienie w 1973 r. terminu „książka” terminem „jednostka danych” (ang. *media unit*) na użytek bibliotek było znakiem zachodzących przemian, związanych z rosnącą popularnością innych niż książka nośników informacji. Kolejnym wydarzeniem, któremu nadaje się niemal symboliczny wymiar była decyzja władz Columbia University, które w latach dziewięćdziesiątych XX wieku zrezygnowały z rozbudowy istniejącej biblioteki wydziału prawa, a przeznaczone na ten cel środki (około 20 milionów dolarów) wydały na zakup superkomputera (Connection Machine) i programu zdolnego do skanowania i udostępniania *on line* dziesięciu tysięcy książek rocznie, przechowywanych do tej pory i niszczących w bibliotecznych magazynach³.

Infrastruktura telematyczna oraz oprogramowanie i sprzęt (*software i hardware*) zagościły już na dobre w budynkach bibliotecznych, co sprawia, że podporządkowują się one w coraz większym stopniu

logice Sieci i konfigurowanej na bieżąco rzeczywistości wirtualnej. Co więcej, fizyczne obiekty mogą być dzisiaj skutecznie zastępowane przez „biblioteki bez ścian przeznaczone dla książek bez kartek”⁴. Do ich budowy nie będą już potrzebne tradycyjne materiały tylko krzem – symbol epoki informacyjnej, organizacja zaś i udostępnianie zasobów nie będzie wyzwaniem dla architektów, lecz informatyków – specjalistów od zarządzania bazami danych. W bibliotekach wirtualnych katalogi zbiorów dostępne będą w Sieci. Wybrane książki lub ich fragmenty ładowane będą do znajdujących się w wielu różnych miejscach indywidualnych stacji roboczych, by już po chwili mogły pojawić się na monitorach gotowe do przeglądania czy drukowania. Biblioteki tego typu będą działać w zupełnie nowych warunkach przestrzenno-czasowych bez potrzeby zaczepienia w konkretnych lokalizacjach w mieście i podporządkowania się określonym z góry harmonogramom godzinowym. Znikną z nich także fizycznie książki, magazyny, czytelnie i pulpity, przy których siadano do tej pory, by w skupieniu uczyć się, studiować, zdobywać wiedzę.

Przełomowym wydarzeniem, które znacznie usprawniło zdobywanie wiedzy i tradycyjnie rozumiane procesy kształcenia oraz samokształcenia było wynalezienie prasy drukarskiej. W sytuacji pojawienia się możliwości technicznych, upowszechniających książkę drukowaną, celem świątłych społeczeństw stały się działania zmierzające do coraz większej demokratyzacji informacji i wiedzy. Dążenia te znajdowały odzwierciedlenie w schematach funkcjonalno-przestrzennych bibliotek, które starały się w maksymalny sposób przybliżyć książkę do czytelnika – stąd popularność otwartych magazynów i organizowania wygodnych miejsc pracy w pobliżu zbiorów poszczególnych działów.

Obecnie, pod wpływem przemian cywilizacyjnych⁵, zmienia się rola wiedzy we współczesnym świecie. Wiedza i oparte na niej nowe technologie stają się głównym zasobem gospodarki informacyjnej. Bogactwo firm określa się teraz coraz częściej nie na podstawie trwałego dobytku, ale strategicznej i operacyjnej umiejętności pozyskiwania, tworzenia oraz dystrybucji wiedzy. „Wiedza zmniejsza zapotrzebowanie na surowce, siłę roboczą, czas, przestrzeń, kapitał i inne czynniki produkcyjne. Śmiało można ją nazwać uniwersalnym substytutem: głównym zasobem rozwiniętej gospodarki. To zaś sprawia, że niepominiernie wzrasta jej wartość”⁶. Wzrasta również znaczenie i wartość informacji pod warunkiem, że jest to informacja szybka, aktualna i pochodząca z najlepiej poinformowanych źródeł, czyli ważna z punktu widzenia danej dziedziny nauki czy biznesu.

Jak widać, informacja i wiedza stają się towarem, odgrywającym znaczącą rolę w ogólnoświatowym wyścigu po ekonomiczną dominację, a co za tym idzie także i po władzę. Proces ten sprawia, iż biblioteki, jako instytucje użyteczności publicznej, zmierzyć się będą musiały z nowym wyzwaniem, jakim będzie potrzeba podtrzymywania (przynajmniej do pewnego stopnia) wizerunku informacji i wiedzy jako demokratycznie dostępnych dóbr oraz konieczność stworzenia platformy niezależnej i krytycznej debaty, której tak potrzebuje światłe i otwarte społeczeństwo wiedzy.

Nowe społeczne zadania bibliotek wynikać też będą z ludzkich potrzeb, stanowiących reakcję na dominację technologii w życiu człowieka. Zmiana relacji przestrzenno-czasowych, zatracanie się granicy pomiędzy domeną prywatną i publiczną oraz przemijalność rzeczy, ludzi i zdarzeń wpływa negatywnie na ludzką psychikę. Powszechne stają się dezorientacja i stres, wyobcowanie i poczucie zagubienia, których powodem jest niedostosowanie charakteru i szybkości współczesnych przemian do możliwości adaptacyjnych człowieka i zaniedbywanie tych jego potrzeb, które wynikają z niezmiennych pod wieloma względami ludzkiej natury. Coraz częściej w rozważaniach na temat poprawy komfortu życia w miastach wskazuje się zatem na potrzebę zapewnienia człowiekowi poczucia ciągłości i tożsamości kulturowej, a solidne fasady budynków publicznych oraz myśli przechowywane w księgach są ciągle rozumiane jako metafora potrzebnej człowiekowi do życia trwałości. Nie mniej ważne wydaje się stworzenie warunków dla odnowienia przez człowieka trwałych związków z miastem – z tradycyjnymi miejscami, z instytucjami, z innymi ludźmi poprzez zabezpieczenie, coraz częściej w budynkach bibliotek, miejsc spotkań, dyskusji, poszukiwania i wymiany doświadczeń, wreszcie miejsc wypoczynku i relaksu⁷, będących odskocznią od rzeczywistości cyfrowej.

Omówione w powyższych rozważaniach różnego typu trendy stały się przyczyną dynamicznego, w ostatnich dekadach, rozwoju bibliotek, postrzeganych zarówno jako symbol ciągłości, tożsamości, tradycji i kultury – wartości poszukiwanych w coraz bardziej skomercjalizowanym i zwirtualizowanym świecie, jak i symbol nowoczesności i konsumpcji, miejsce dostępu do informacji i wiedzy – towarów nowej gospodarki, udostępnianych społeczeństwu za pośrednictwem zaawansowanych technologicznie nośników.

Na ilustracjach przedstawiono niektóre z głównych funkcji, jakie spełniać mogą współczesne biblioteki – od tradycyjnych, znanych od wieków, po współczesne, będące wynikiem ostatnich przemian cywilizacyjnych.

1. Idea wielkiej przestrzeni, mieszczącej wszystkie funkcje w jednym wnętrzu, wpływająca na strukturę bibliotek już od czasów renesansu, w nowatorski sposób wykorzystana została w Bibliotece Narodowej w Paryżu (Henri Labrouste, 1862–1968). Dzięki zastosowaniu zaawansowanych, jak na owe czasy, technik i materiałów stworzono wysokie, przestronne wnętrza czytelni – miejsca dostępu do wiedzy, obcowania z książką, symbolem ciągłości tradycji i kultury.

2. W bibliotece Uniwersytetu Technicznego w Delft w Holandii (Mecanoo, 1993–1998) częścią jednoprzestrzennego wnętrza, wydzieloną za pomocą szklanej ściany, jest sala komputerowa, mieszcząca 300 z blisko 1000 stanowisk pracy dostępnych w obiekcie. Przezroczysta przegroda umożliwia kontakt wzrokowy pomiędzy użytkownikami części tradycyjnej, zapewniającej fizyczny kontakt z książką i komputerowej, gdzie korzysta się z mediów cyfrowych.

3. Program miejskich bibliotek bywa często uzupełniany przez łączenie pod jednym dachem różnych funkcji lub przez grupowanie kilku obiektów w uzupełniające się zespoły. Taką tendencję zaobserwować można zwłaszcza w krajach skandynawskich. Popularnymi funkcjami towarzyszącymi bibliotekom są siedziby lokalnych władz, sale wielofunkcyjne, audytoria oraz funkcje związane z rekreacją: kawiarnie, ogrody zimowe. Łączenie różnych aktywności w zespołach zwiększa ich atrakcyjność jako całości oraz poszerza krąg potencjalnych użytkowników. Biblioteki są więc nie tylko punktem dostępu do wiedzy, ale także miejscem spotkań i wymiany doświadczeń, zawierania nowych i kultywowania starych znajomości.

4. Centralna przestrzeń Biblioteki Królewskiej w Kopenhadze (Schmidt, Hammer i Lassen, 1999) zorganizowana została jako przedłużenie zewnętrznej przestrzeni publicznej. Wprowadzenie elementów takich, jak plac czy pierzeja do wnętrza biblioteki, nadało obiektowi formalne cechy otoczenia i pozwoliło stworzyć warunki do kontynuacji znajomych miejskich doświadczeń. Najatrakcyjniejsze funkcje parteru biblioteki zorientowane są na „plac”, rozciągający się od wejścia w kierunku wnętrza obiektu i otwarty przeszkleniami na sąsiadującą zabudowę miejską.

Przypisy

¹ Ch. Schittich, *Libraries in an Age of Digital Information*, Detail, 3/2005, s. 246.

² W przygotowaniu praca doktorska: B. Homiński, *Wpływ współczesnych przemian cywilizacyjnych na nową rolę bibliotek w strukturze miasta*.

³ W.J. Mitchell, *City of Bits*, The MIT Press, Cambridge, Londyn 1999, s. 48.

⁴ Sformułowania tego użyto za: J. Browning, *Libraries without Walls for Books without Pages*, Wired, 1, 1993.

⁵ Więcej na temat współczesnych przemian cywilizacyjnych i ich wpływu na życie miejskie, [w:] A. Palej, *Miasta cywilizacji informacyjnej. Poszukiwanie równowagi pomiędzy światem fizycznym a światem wirtualnym*, Monografia 294, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 2003.

⁶ A. i H. Toffler, *Budowa nowej cywilizacji*, Zysk i S-ka, Poznań 1996, s. 43.

⁷ Więcej o wzrastającej potrzebie mniej lub bardziej formalnych miejsc spotkań mieszkańców miast, [w:] R. Oldenburg, *The Great Good Place*, Marlowe & Company, Nowy Jork 1999.

"Is it a just a coincidence that some of the most spectacular library buildings are being created in an age in which the book is increasingly challenged by electronic media?"

Does it merely signify a final flowering of this building type, or are libraries just as relevant today as at any time in their history?"¹

Such questions often appear in architectural magazines or in discussions on the occasion of competitions which concern library buildings. The fact that libraries are experiencing a period of unique prosperity in a situation when the popularity and commonness of electronic media rises at an unprecedented rate, and under the influence of civilization changes many traditionally important public spaces in cities irrevocably lose their meanings for the benefit of virtual spaces, seems paradoxical. Yet, social demand for such public objects is fully explainable these days. It is worth wondering why libraries are still needed and what important tasks they should fulfill in the lives of contemporary city dwellers².

Man's dreams of gathering all knowledge and all experience in a universal archive, which will include all places and all times and will remain outside time and outside its destructive impact, is as old as the world itself. Some historical analyses show that libraries understood as treasuries of information and knowledge belonged, besides residential houses and objects of worship, to the oldest buildings raised by man.

In successive historical periods, the spatial configuration of libraries went through various transformations, resulting from many different factors, including the most important ones: the character of the media serving to store information; the manners of organizing a building with reference to its main functions; the manners of coping with the situation of ever-growing collections; the binding artistic and architectural styles and the degree of the advancement of design and construction technologies.

Taking the abovementioned factors, mostly having a usable character, into consideration, one could suppose that libraries were built according to the form results from function principle and that this principle ought to apply today, too. To a large extent, it happened so and it still does. However, one should remember that symbolical connotations, related to the term library, resulting from social and cultural experience and from the position of knowledge in the social system of values are equally important factors influencing the adoption of specific formal solutions.

As it was mentioned above, library buildings have been constantly transformed within centuries. In relation to the intensive development of information technology in the last decades and the transition from an industrial civilization to a information civilization – also defined as a knowledge civilization – the present changes have an especially momentous character. The contemporary library is not recognizable thanks to its form responding to traditional usable functions. Today, the form of an object is usually shaped by various new needs and processes that take place not just inside a library but also in the whole global world and by their spatial interpretation by designers.

The replacement of the term "book" with the term "media unit" for libraries' use in 1973 was a sign of the forthcoming changes related to the growing popularity of some other carriers of information. Another symbolic event was a decision of the authorities of the Columbia University who resigned from extending the existing library of the Faculty of Law in the 1990s and spent the means (about \$20 million) on a supercomputer (Connection Machine) and a program for the scanning and on-line "lending" of ten thousand books, which had been kept in the library's storerooms, yearly³.

Telematic infrastructure, software and hardware have settled in library buildings which makes them submit to the logics of the Net and the currently configured virtual reality to a larger and larger extent. What is more, physical objects can be effectively replaced by "*libraries without walls* meant for *books without pages*"⁴. Their construction will not need any traditional materials but silicon – the symbol of the information age, while organizing the stock and making it available will not be a challenge for architects but computer scientists – specialists in the management of data bases. The catalogues of virtual libraries will be accessible on the Net. The chosen books or their fragments will be downloaded to individual working stations in various places and after a while will appear on the monitors ready to be browsed

or printed. This type of libraries will work in completely new spatial and temporal conditions without being stuck in specific locations in a city and submitted to timetables. Books, storerooms, reading rooms and desks for studying and absorbing knowledge will disappear physically.

A turning point, which significantly improved the absorbance of knowledge and the traditional processes of educating and self-educating, was the invention of the printing press. In a situation of the appearance of some technical possibilities popularizing the printed book, the open-minded societies began aiming at greater democratization of information and knowledge. It was reflected in the functional and spatial schemes of libraries which tried to bring a book closer to a reader – hence the popularity of open storerooms and comfortable workplaces near the collections of individual divisions.

At present, under the influence of civilization changes⁵, the role of knowledge in the modern world is changing. Knowledge and new technologies based on it are becoming the main stock of an information economy. The richness of companies is not usually described on the basis of lasting belongings but a strategic and operational ability to gain, create and distribute knowledge. *"Knowledge reduces demand for resources, workforce, time, space, capital and other production factors. One can easily call them a universal substitute: the main stock of a developed economy. It increases its value excessively"*⁶. The importance and value of information also increases provided that information is fast, up-to-date and comes from the best-informed sources, i.e. it is important from the viewpoint of a given field of science or business.

Thus, information and knowledge are becoming a commodity playing an important role in the worldwide race for economic dominance and power. This process makes libraries, as public use institutions, compete against a new challenge – a need to maintain (to a certain extent, at least) the image of information and knowledge as democratically accessible goods and a necessity to create a platform of an independent and critical debate the open-minded knowledge society needs so badly.

The new social tasks of libraries will also result from some human needs, being a reaction to the dominance of technology in man's life. A change of spatial and temporal relations, a loss of the border between the private and public domains and the passing of things, people and events influences human psyche in a negative way. Disorientation and stress, alienation and loss which are caused by the maladjustment of the character and speed of contemporary changes to man's adaptation possibilities and the negligence of his needs, which result from the somehow unchanging human nature, are becoming common. Oftener and oftener, reflections upon the improvement of the comfort of living in cities indicate a need to provide man with the feeling of cultural continuity and identity, while the solid facades of public buildings and the thoughts retained in books are still understood as a metaphor of life-giving durability. The creation of conditions for a renewal of man's strong relations with the city – with traditional places, institutions, other people – by securing some places for meetings, discussions, experience exchange, recreation and relaxation⁷, very often in library buildings, being refuge from digital reality, seems equally important.

The trends discussed in the above reflections have become the cause of the dynamic development of libraries in the last decades, perceived as a symbol of continuity, identity, tradition and culture – values desirable in the commercialized and virtualized world as well as a symbol of modernity and consumption, a place of access to information and knowledge – the commodities of a new economy, made available to the society by means of some technologically advanced carriers.

The illustrations show some of the main – from traditional, primeval to modern, resulting from the latest changes of the civilization – functions of contemporary libraries.

The idea of a large space, housing all the functions in one interior, influencing the structure of libraries since the Renaissance, was used in an innovative manner in the National Library in Paris (Henri Labrouste, 1862–1968). Owing to the use of the then advanced techniques and materials, the tall, spacious interior of the reading room – a place of accessing knowledge, communing with a book, a symbol of the continuity of tradition and culture – was created.

In the library of the Technical University in Delft, Holland (Mecanoo, 1993–1998), a computer room, housing 300 of nearly 1000 stations in the object, makes a part of the one-space interior, separated by a glass wall. The transparent division allows for visual contact between the users of the traditional part which provides for physical contact with a book and the computer part where digital media are in use.

The programme of municipal libraries is often complemented by joining various functions under one roof or grouping several objects in interrelated complexes. Such a tendency can be observed in Scandinavian countries. Libraries may be accompanied by the seats of the local authorities, multipurpose rooms, auditoria and functions related to recreation: cafes, winter gardens. Combining different activities in complexes increases their attractiveness as wholes and broadens the circle of potential users. Thus, libraries are not just a venue of accessing knowledge but also a place of meeting and exchanging experience, making and renewing acquaintance.

The central space of the Royal Library in Copenhagen (Schmidt, Hammer and Lassen, 1999) was organized as an extension of the external public space. The introduction of such elements as a square or a frontage into the interior of the library gave the object some formal features of the surroundings and made it possible to create conditions for the continuation of some familiar urban experiences. The most attractive functions of the ground floor of the library are oriented to a "square" extending from the entrance towards the interior of the object and open to the neighbouring urban buildings by means of glassing.

Endnotes

- ¹ Ch. Schittich, *Libraries in an Age of Digital Information*, Detail, 3/2005, p. 246.
- ² Prepared doctoral dissertation: B. Homiński, *Wpływ współczesnych przemian cywilizacyjnych na nową rolę bibliotek w strukturze miasta*.
- ³ W.J. Mitchell, *City of Bits*, The MIT Press, Cambridge, London 1999, p. 48.
- ⁴ The phrase is used after: J. Browning, *Libraries without Walls for Books without Pages*, Wired, 1, 1993.
- ⁵ More on contemporary civilization changes and their influence on urban life, [in:] A. Palej, *Miasta cywilizacji informacyjnej. Poszukiwanie równowagi pomiędzy światem fizycznym a światem wirtualnym*, CUT Publishing House, Kraków 2003.
- ⁶ A. and H. Toffler, *Budowa nowej cywilizacji*, Zysk i S-ka, Poznań 1996, p. 43.
- ⁷ More about the increasing need for more or less formal places of city dwellers' meetings, [in:] R. Oldenburg, *The Great Good Place*, Marlowe & Company, New York 1999.

II. 1. Czytelnia Biblioteki Narodowej w Paryżu (proj. Henri Labrouste)

III. 1. The reading room of the National Library in Paris (designed by Henri Labrouste)

II. 2. Sala komputerowa Biblioteki Uniwersytetu Technicznego w Delft (proj. Mecanoo)

III. 2. The computer room of the Library of the Technical University in Delft (designed by Mecanoo)

II. 3. Wnętrze księgarni RIBA w Londynie

III. 3. The RIBA bookstore in London

II. 4. Centralna wewnętrzna przestrzeń publiczna Biblioteki Królewskiej w Kopenhadze (proj. Schmidt, Hammer i Lassen)

III. 4. The central internal public space of the Royal Library in Copenhagen (designed by Schmidt, Hammer and Lassen)